

Aprentatge servei. El sentit social de l'educació

Publicat en Educació i Sostenibilitat, No. 10 www.es-online.info

Els reptes socials a què fem front són prou complexos: per millorar aquesta societat fan falta més persones sensibilitzades i compromeses, però és evident que no es neix «sensibilitzat i compromès», sinó que s'aprèn.

Si un espai d'aprenentatge per excel·lència és l'escola... no seria possible ajudar els nois i noies a descobrir-hi el compromís voluntari, les entitats socials i les causes que persegueixen? Una manera concreta de fer-ho és a través de l'aprenentatge-servei, una metodologia educativa que consisteix a **aprendre fent un servei a la comunitat**.

Posarem un exemple:

- Si els nois i noies col·laboren reforestant un bosc cremat després d'un incendi, estan fent un servei a la comunitat.
- Si el que fan és investigar les característiques del bosc mediterrani i les causes de l'incendi i treuen conclusions, llavors estan fent un bon aprenentatge pràctic.
- Però si els nois i noies contribueixen a reforestar el bosc cremat al mateix temps que en descobreixen les característiques, investiguen les causes de l'incendi i treuen conclusions... llavors estan fent un aprenentatge-servei.

Algunes bones pràctiques:

- En el projecte ***Campanya de Donació de Sang***¹ nois i noies de primària i secundària, en el marc de les assignatures de Ciències Socials, Ciutadania, Llenguatge o Biologia, desenvolupen la seva pròpia campanya al veïnat, col·laborant amb el Banc de Sang de la localitat. Així aconsegueixen aprofundir continguts curriculars i augmentar significativament tant la xifra de donacions com la de nous donants.
- En el projecte ***Cibermánagers***,² nois i noies de secundària imparteixen sessions de prevenció de riscos (*ciberbulling*, pederàstia, vulneració de la intimitat...) a través d'Internet, adreçades a nens i nenes de primària. Naturalment, per poder orientar els nens i nenes, els adolescents han de sensibilitzar-se i formar-se primer en aquests riscos.
- En el projecte ***Sense aixecar la mà***,³ nois i noies de Batxillerat, en el marc de l'assignatura de Mitjans Audiovisuals, fan reportatges de vídeo per a la televisió local sobre les entitats socials de la ciutat, amb la finalitat de col·laborar a difondre aquestes associacions entre la població.
- En el projecte ***Ocupats a construir***,⁴ nois i noies de secundària dissenyen i construeixen un alberg juvenil dirigit al conjunt de la societat. D'aquesta manera aprenen a participar, a treballar en equip, a prendre decisions, a exercitar destreses tècniques i a esperar resultats a llarg termini.

¹ www.bancsang.net

² www.cibermanagers.com

³ <http://apsmataro.blogspot.com>

⁴ www.injucam.org

L'aprenentatge-servei (APS) és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un únic projecte ben articulat en què els participants aprenen alhora que treballen en necessitats reals de l'entorn amb la finalitat de millorar-lo.

L'APS suma **intencionalitat pedagògica i intencionalitat solidària**. És un projecte educatiu amb utilitat social, que descobreix el voluntariat als nois i noies i els anima a comprometre's.

L'APS suma **èxit escolar i compromís social** de nens, nenes i joves. Aporta sentit als aprenentatges escolars millorant la cohesió ciutadana i la inclusió social.

Què passa en altres països?

A la resta del món, molts països estan promovent pràctiques d'aprenentatge-servei en el sistema educatiu des de fa bastant de temps. En alguns, a més, aquestes pràctiques s'estan introduint com a obligatòries en l'educació secundària, en comprovar els resultats positius tant en termes d'èxit escolar com de compromís social dels adolescents.

Holanda: a dia d'avui, un 97% d'escoles desenvolupen pràctiques de servei a la comunitat. A partir de setembre del 2010 els estudiants de secundària hauran de fer entre 48 i 72 hores d'aprenentatge-servei, obligatòriament en entitats no lucratives i de voluntariat.⁵

Argentina: la Llei d'educació nacional d'Argentina inclou explícitament la proposta de l'aprenentatge-servei, recull les innovadores i creatives experiències desenvolupades pels centres educatius al llarg dels últims anys.⁶ L'octubre del 2009 es calcula que 1.900.000 estudiants argentins de tots els nivells practiquen l'aprenentatge-servei.

EUA: en aquest país un 24% de les escoles ofereixen aprenentatge-servei al seu alumnat i un 68% ofereixen serveis a la comunitat.⁷ Un dels puntals educatius del president Obama és integrar el servei a la comunitat al sistema educatiu. Per això, els estudiants de secundària hauran de desenvolupar 50 hores anuals de pràctiques d'aprenentatge-servei durant el curs escolar o bé durant els mesos d'estiu.⁸

I a Espanya?

L'any 2005 es va crear el Centre Promotor d'Aprenentatge Servei a Catalunya; l'any 2008 es va formalitzar la Fundació Zerbikas al País Basc; el 2009, el Grup Promotor APS de Madrid, i el 2010 ja hi ha nou comunitats autònomes amb algun nucli impulsor d'aprenentatge-servei al seu territori, en diferents graus de consolidació: Catalunya, País Basc, Comunitat de Madrid, Galícia, Castella-la Manxa, Andalusia, València, Cantàbria i Aragó.

⁵ Civic Internships in the Netherlands, a www.movisie.nl

⁶ Resolució CFE núm. 17/07, a www.me.gov.ar/edusol

⁷ Growing to Greatness 2010, a www.nylc.org

⁸ Barack Obama i Joe Biden's. Plan for Universal Voluntary Citizen Service, a www.barackobama.com.

Aquests nuclis territorials intenten reunir un col·lectiu plural de diversos sectors educatius i socials: professorat, entitats socials, universitats, administracions públiques, sector privat, a fi de compartir i difondre coneixements i experiències, amb la premissa que l'aprenentatge-servei és patrimoni de tots.

A més, recentment es va formar el col·lectiu APS (U), que agrupa professorat universitari interessat i implicat a desenvolupar aprenentatge-servei de manera específica en aquest nivell educatiu.

L'APS contribueix al capital social

Les associacions, ONG i entitats de voluntariat que impulsen aquestes pràctiques amb escoles i instituts estem comprovant que l'aprenentatge-servei no solament contribueix a lluitar per l'èxit escolar i a millorar la cohesió social als barris i poblacions, sinó que, a més, **enforteix el teixit associatiu**. I això ocorre per diversos motius:

- Perquè realment els nois i noies, ja des de l'escola o l'institut, són capaços d'oferir un servei valuós i necessari a l'organització.
- Perquè fins i tot la formació dels nois i noies en els valors i la causa de l'organització pot ser per a aquesta mateixa organització un final en si mateix.
- Perquè un projecte d'aprenentatge-servei pot aportar més visibilitat social a l'organització i a la seva causa.
- Perquè participar en un projecte d'aquest tipus pot afavorir que els nois i noies es comprometin com a voluntaris de l'organització quan tinguin edat per fer-ho.
- Perquè establir vincles amb l'escola o altres entitats del territori és una manera d'enfortir la mateixa organització.
- Perquè un projecte d'aprenentatge-servei pot, a més, ajudar a aconseguir recursos materials, econòmics o més suport institucional.
- Perquè l'APS promou la inclusió social amb un enfocament participatiu: demostra que els nois i noies amb dificultats socials poden ser també ciutadans actius capaços d'aportar a la societat i no només destinataris passius dels serveis i recursos socials.

Una reivindicació final

El 1923, l'organització Save the Children, de la mà de la seva fundadora, Eglantyne Jebb, havia redactat la *Declaració de Ginebra*:⁹ la primera Carta dels Drets del Nen, un document inspirat de poques, però clares i rotundes, afirmacions sobre el deure que tenen les dones i homes del món de protegir els nens i nenes, i proporcionar-los alimentació, cura de malalties, atenció, seguretat.

Els enunciats d'Eglantyne Jebb posteriorment van ser desglossats i enriquits amb la Declaració dels Drets del Nen de 1959 i la Convenció dels Drets del Nen de 1989. Tots, menys un d'ells, que va quedar incomprensiblement oblidat. Senzillament deia:

⁹ www.savethechildren.es

«El nen ha de ser educat en el sentiment que ha de posar les seves millors qualitats al servei del proïsme.»

Una idea potent i lluminosa va quedar incomprensiblement sepultada. I, tanmateix, expressa el concepte més noble de participació: **els nens i les nenes tenen dret a contribuir en la millora de la societat**. L'aprenentatge-servei ens ajuda a recuperar aquest principi i a aprofundir en el sentit social de l'educació.

Aquest article va ser presentat al Congrés Estatal del Voluntariat, Logroño, la Rioja, 30 de novembre, i 1 i 2 de desembre de 2010.

Roser Batlle

Centre Promotor d'Aprenentatge Servei
Fundació Zerbikas
Grup Promotor APS de Madrid
www.aprenentatgeservei.org

Referències

MARTÍN, X.; RUBIO, L. (coord.) (2010). *Prácticas de ciudadanía. Diez experiencias de aprendizaje-servicio*. Barcelona: Editorial Octaedro

PUIG, J.M.; BATLLE, R.; BOSCH, C.; PALOS, J., (2007). *Aprendizaje servicio. Educar para la ciudadanía*. Barcelona: Editorial Octaedro

PUIG, J.M. (coord.); (2009). *Aprendizaje servicio (ApS) Educación y compromiso cívico*. Barcelona: Editorial Graó

TAPIA M.N., (2006). *Aprendizaje y servicio solidario*. Buenos Aires: Editorial Ciudad Nueva

TAPIA M.N., (2006). *Aprendizaje y servicio solidario*. Buenos Aires: Editorial Ciudad Nueva

VIDAL, P.; VILLA, A. et al. (2006). *El movimiento asociativo juvenil: escuelas de ciudadanía. La valoración social de los aprendizajes en las organizaciones juveniles*. Madrid: Consejo de la Juventud de España

www.zerbikas.es

www.aprenentatgeservei.cat

www.clayss.org.ar

www.nylc.org

www.servicelearning.org

www.roserbatlle.wordpress.com